

прийняття заяви та опитування рекомендується складання суб'єктивного портрету особи, зниклої безвісти за особливих обставин, із залученням відповідного фахівця. До організаційних заходів віднесено й вирішення питань створення пошукових груп та налагодження взаємодії їх учасників. До складу пошукових груп окрім співробітників оперативних підрозділів можуть входити слідчі, спеціалісти служби криміналістичного забезпечення, судові медики, працівники органів прокуратури, представники місцевих органів самоврядування та ін.

Тактичні заходи – це пошукові дії співробітників оперативного підрозділу та інших учасників пошукових груп, що безпосередньо спрямовуються на вирішення завдань встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб та їх ідентифікацію. Засоби оперативного пошуку ґрунтуються на використанні методів ОРД для отримання відповідної інформації від фізичних та юридичних осіб, що знаходяться як на деокупованій території, так і на території, яка тимчасово контролюється російськими збройними силами та окупаційною адміністрацією. Усі тактичні заходи розшуку осіб, зниклих без вісти за особливих обставин відображено у відомчому наказі МВС від 5 січня 2005 року № 3 ДСК, який містить інформацію з обмеженим доступом і використовується виключно співробітниками які мають доступ до такої інформації [2].

При отриманні інформації про загибель осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, розшуку підлягає місце їх захоронення з наступним його обстеженням. Як свідчить досвід обстеження (огляду) місць масового захоронення на деокупованих територіях (Київщини, Харківщини, Херсонщини) там виявлялися тіла вбитих військових (зокрема з ознаками катування та пострілу з близької відстані), а також представників цивільного населення. В подальшому завданням було проведення ідентифікації трупів, для чого вони пред'являвся для впізнання місцевим жителям (якщо їх стан дозволяв це зробити). Також проводилося медичне дослідження трупів з метою визначення наявності і характеру тілесних ушкоджень, встановлення безпосередньої причини смерті. Для здійснення ідентифікації трупів невідомих осіб відбиралися біологічні зразки для встановлення профілю ДНК та його зіставлення з профілями ДНК, отриманими в результаті дослідження зразків від заявників. Звертається увага, що встановлення місць захоронення та ідентифікація трупів після звільнення від окупантів тимчасово захоплених територій може бути утруднена або взагалі стати неможливою. За оперативною інформацією окупанти активно проводять заходи щодо знищення місць захоронення вбитих представників цивільного населення з метою приховання вчинених воєнних злочинів (будівництво доріг, житлових будинків та інших споруд). Паралельно з цим здійснюється й демографічне заміщення населення.

Тому можливо зробити висновок, що пошукова діяльність щодо вказаної категорії осіб є досить складною і для її аналізу виділені компоненти – організаційні і тактичні заходи, які віддзеркалюють відповідні аспекти оперативного пошуку. Організаційні заходи – це такі дії співробітників оперативного підрозділу, що спрямовуються на створення сприятливих умов для проведення пошукових дій (прийняття і реєстрація заяв; отримання інформації про зниклу особу; створення пошукових груп та налагодження взаємодії їх учасників). Тактичні заходи – це пошукові дії співробітників оперативного підрозділу та інших учасників пошукових груп, що безпосередньо спрямовуються на вирішення завдань встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб та їх ідентифікацію (отримання інформації з використання методів ОРД як на деокупованій території, так й на тимчасово окупованій території; огляд місць масового захоронення; ідентифікація трупів; медичне дослідження трупів; відбирання біологічних зразків для встановлення профілю ДНК тощо).

Список використаних джерел

1. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 7 лип. 2017 р. № 575. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17/page>.
2. Наказ МВС від 05.01.2005 № 3. ДСК.

Дзюбинський Вадим Володимирович, начальник Департаменту кримінального розшуку Національної поліції України

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПРІОРИТЕТИ

Повномасштабна збройна агресія РФ проти України, що розпочалася в лютому 2022 року, суттєво переформатувала безпекове середовище держави й актуалізувала перед правовою наукою принципово нові виклики. Однією з найбільш дискусійних залишається проблема адаптації оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) до умов правового режиму воєнного стану. Аналіз наукових джерел засвідчує, що повномасштабна збройна агресія, запровадження воєнного стану, поширення гібридних загроз, активізація диверсійно-розвідувальної діяльності та трансформація криміногенного середовища суттєво вплинули на зміст, форми й методи здійснення оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів.

Водночас відставання нормативно-правового регулювання від динаміки реальних безпекових процесів зумовлює нагальну необхідність ґрунтовного наукового переосмислення основних засад ОРД. Ідеться про те, що чинне законодавство у сфері оперативно-розшукової діяльності формувалося переважно в умовах мирного часу й орієнтувалося на протидію загальнокримінальній злочинності, натомість реалії збройного конфлікту висувають якісно інші вимоги до організаційно-правового забезпечення діяльності оперативних підрозділів [1; 2].

Концептуальне осмислення трансформаційних процесів, що відбуваються в оперативно-розшуковій діяльності, неможливе без визначення її сутності. У сучасній правовій доктрині ОРД – це особливий вид державної діяльності, яку здійснюють як гласно, так і негласно оперативні підрозділи спеціально уповноважених державних органів з метою забезпечення інтересів кримінального судочинства та національної безпеки. Учені обстоюють думку, що в умовах сучасних викликів ОРД набуває нових характеристик в аспекті розмежування правоохоронних і воєнних функцій і розширення міжнародного виміру оперативного співробітництва [3, с. 148].

Ключовою проблемою є змістова невизначеність розмежування між ОРД і контррозвідальною діяльністю в умовах збройного конфлікту. Практика функціонування правоохоронної системи засвідчує, що воєнний стан створює специфічне правове середовище, у якому традиційні механізми оперативної роботи потребують переосмислення й адаптації до екстремальних умов функціонування державних інституцій [2, с. 205].

Одним із визначальних пріоритетів ОРД в умовах воєнного стану є забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури. Протидія кримінальним правопорушенням на таких об'єктах є багатоаспектним поняттям, що охоплює комплекс правових, організаційних, оперативно-розшукових, технічних та інших заходів, спрямованих на припинення злочинної діяльності й недопущення настання суспільно небезпечних наслідків.

У сучасній науковій літературі виокремлюють декілька підходів до тлумачення оперативно-розшукового забезпечення захисту об'єктів критичної інфраструктури. Зокрема, оперативно-превентивний підхід визначає таку діяльність як активний механізм протидії злочинності, спрямований на виявлення осіб, які готують або вчиняють кримінальні правопорушення, а також на недопущення реалізації їхнього злочинного наміру. Національно-безпековий підхід зосереджує увагу на комплексному поєднанні оперативно-розшукових, контррозвідальних та антитерористичних заходів, метою яких є запобігання загрозам для критичної інфраструктури. Водночас функціональний підхід тлумачить відповідну діяльність як елемент ризик-орієнтованої системи безпеки, що охоплює аналітичне забезпечення, протидію загрозам, мінімізацію негативних наслідків і відновлення функціонування об'єктів [4, с. 337].

Ефективна реалізація ОРД в умовах воєнного стану невіддільна від налагодженої системи міжвідомчої координації. Науковці виокремлюють багаторівневу структуру цієї системи: на загальнодержавному рівні – через Раду національної безпеки і оборони України та Кабінет Міністрів України; на регіональному – через обласні та Київську міську військові адміністрації; на відомчому рівні – через координаційну роль прокуратури у сфері протидії злочинності. Водночас виявлено ключові проблеми міжвідомчої взаємодії: дублювання координаційних повноважень різних органів без чіткого розмежування компетенцій; недостатній розвиток механізмів оперативного обміну інформацією та несумісність інформаційних платформ; складнощі цивільно-військової взаємодії з підрозділами Збройних Сил України в єдиному оперативному просторі; відомча замкненість окремих структур; прогалини в нормативно-правовому регулюванні координації саме в умовах воєнного стану [2, с. 203].

У контексті ОРД в умовах воєнного стану принципового значення набуває легітимність застосування цифрових інструментів та окремих оперативно-технічних заходів. Розширення повноважень правоохоронних органів не має призводити до порушення балансу між безпековими потребами держави та конституційними гарантіями прав і свобод особи. Воєнний стан не скасовує дію принципу верховенства права, а трансформує його вияви. Акцентовано на принципах пропорційності, тимчасовості та недоторканності сутності правового статусу людини [5]. Проведений аналіз дає змогу сформулювати такі висновки:

- трансформація ОРД в умовах воєнного стану є закономірним результатом переформатування безпекового середовища під впливом збройної агресії та гібридних загроз. Відповідна трансформація охоплює змістові, організаційні й нормативно-правові аспекти оперативно-розшукової діяльності;

- захист об'єктів критичної інфраструктури перетворився на самостійний пріоритетний напрям ОРД, що вимагає формування спеціалізованого нормативно-правового регулювання та методичного забезпечення діяльності оперативних підрозділів;

- упровадження технологій III в оперативно-розшукову практику сприяє підвищенню ефективності виявлення загроз, проте потребує належного правового регулювання з огляду на ризики порушення прав людини;

- ефективна координація правоохоронних органів різних рівнів є необхідною умовою результативного оперативно-розшукового забезпечення безпеки держави в період воєнного стану.

Усунення виявлених системних недоліків міжвідомчої взаємодії має стати пріоритетом нормотворчої та управлінської діяльності;

– адаптація оперативно-розшукової діяльності до нових безпекових викликів має здійснюватися виключно в межах конституційних гарантій прав і свобод людини. Верховенство права не може бути суспендоване навіть в умовах воєнного стану – воно трансформується, набуваючи нових конкретних виявів, але не зникає.

Список використаних джерел

1. Туз О. С., Білецький В. О. Актуальні напрями розвитку оперативно-розшукової діяльності в умовах сучасних безпекових викликів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2026. Вип. 93. С. 207–211. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.5.26>
2. Ступник Я. В., Фурик Б. Ю., Ступник М. В. Координація діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2026. Вип. 93. С. 200–206.
3. Туз О. С., Тишук В. В. Сутність оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 87. С. 146–151.
4. Герасименко О. М., Невмержицький С. М. Припинення Службою безпеки України кримінальних правопорушень на об'єктах критичної інфраструктури як складник системи протидії: теоретичний та правовий аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 89. С. 335–347.
5. Ступник Я. В. Трансформація правоохоронної діяльності в умовах правового режиму воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. № 1. С. 100–107. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.1.15>

Довгий Вадим Григорович, начальник 9-го управління Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України

НАПРЯМИ УЧАСТІ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У ПІДГОТОВЦІ ДО ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОДЕРЖАННЯМ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) у кримінальних провадженнях, пов'язаних з одержанням неправомірної вигоди, характеризується підвищеним рівнем організаційної, тактичної та процесуальної складності. Це зумовлено прихованим характером корупційних домовленостей, обмеженням колом обізнаних осіб, використанням посередників, засобів конспірації, цифрових каналів комунікації, а також високим ризиком знищення або спотворення доказової інформації. За таких умов ефективність НС(Р)Д значною мірою залежить не лише від належного процесуального рішення слідчого чи прокурора, а й від якості їх попередньої підготовки, оперативної перевірки інформації, оцінки обстановки, визначення поведінки фігурантів та прогнозування можливих форм протидії. Саме тому особливого значення набуває залучення оперативних підрозділів до підготовки та проведення НС(Р)Д. Оперативні підрозділи виступають важливою організаційно-функціональною ланкою, без якої проведення НС(Р)Д у провадженнях зазначеної категорії часто втрачає необхідну результативність, своєчасність і доказову перспективу.

Є.В. Горобець слушно відзначає, що процесуальне закріплення негласних форм роботи у Кримінальному процесуальному кодексі України 2012 року у формі НС(Р)Д дозволило вирішити ряд проблемних питань, зокрема зняло з порядку денного дискусію щодо допустимості використання результатів, які отримані за результатами негласної діяльності, як доказів під час досудового розслідування, а також забезпечило гарантії законності під час проведення кожного виду НС(Р)Д шляхом чіткого визначення процедури їх санкціонування [1, с. 178].

Разом із тим, попри надання законодавцем можливості слідчому самостійно проводити НС(Р)Д (ч. 6 ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України) [2], роль оперативних підрозділів у підготовці та їх проведенні залишилася стабільно високою, а у певних випадках – єдиною можливою з практичної точки зору. Це пояснюється тим, що ефективне проведення НС(Р)Д потребує не лише процесуального рішення, а й наявності спеціальних знань, оперативного досвіду, технічних можливостей, навичок конспірації, оцінки оперативної обстановки та прогнозування поведінки осіб, щодо яких такі заходи проводяться. Саме оперативні підрозділи здатні забезпечити належну підготовку умов проведення НС(Р)Д, мінімізувати ризики їх викриття та створити передумови для отримання інформації, придатної для подальшого використання у доказуванні.

Участь оперативних підрозділів у підготовці НС(Р)Д має комплексний характер і не обмежується суто буквальним виконанням письмового доручення слідчого чи прокурора. Їх функціональне призначення полягає у створенні інформаційних, організаційних, тактичних, технічних і безпекових передумов для ефективного проведення НС(Р)Д, належної фіксації кримінально-релевантної інформації та забезпечення подальшої доказової перспективи кримінального провадження. У